تورك موسيقيسی نظرياتی

علمك اك صوك اصوللرينه كوره تورك موسيقيسنك مستند اولديغی نظری قاعده‌لری تثبيت و بو قاعده‌لرك ملی موسيقيمزك عملياتنه نه صورتله تطبيق ايديله‌جكنی ايضاح ايدر نظری و عملی بر اثر در

مؤلفی

رؤف يكتا

(دار الالحان) ده تورك موسيقيسی نظريات وَ تاريخی معلمی

بو صحيفه سنده مؤلفك مهری بولنميان نسخه‌لر ساخته در

استانبول

(محمود بك) مطبعه‌سی - ابو السعود جاده‌سنده نومرو ٧٢

١٣٤٣-١٩٢٤

تللرك اهتزاز ايتمه‌يوب ثابت قالان نقطه‌لرينه (عقده — Noeud) ، و اك زياده وسعتله (Amplitude) اهتزاز ايدن نقطه‌لرينه‌ده (بطن — Ventre) تعبير اولونور .

اهتزاز ايتديريلن بر تلك موازنت وضعيتندن بر طرفه كيدوب كلمه‌سی مجموعندن تشكل ايدن حركت اهتزازيه‌يه (تام اهتزاز) ، وبالعكس بر طرفه كيتمه‌سنه ويا كلمه‌سنه‌ده (بسيط اهتزاز) ناملری ويريلور .

اجسامك اهتزازندن بر (صوت) حاصل اوله‌بيلمه‌سی ايچون اهتزازك «سرعتله» وقوعی شرطدر ؛ مثلا بر اوجی بر طرفه صيقيجه ربط ايدلمش اوزون معدنی بر چبوغی (شكل ٣) موازنت وضعيتندن انحراف ايتديره‌رك حال اصليسنه براقه‌جق اولور ايسه‌ك بو چبوغك غايت بطی صورتده ايكی طرفه كيدوب كلديكی كوريلور . ايسه‌ده (صوت) حاصل ايتديكی ايشيدلمز . مع هذا عينی چبوق تدريجاً قيصالتيلير ايسه اهتزازات‌ده اونسبتده سرعتله‌نير وبونك نتيجه‌سی اوله‌رق معدنی چبوقدن بر (صوت) ايشيدلمكه باشلار . ابتدا غايت پست بر درجه‌ده اولان بو (صوت) ، معدنی چبوغك اهتزاز ايدن قسمی نه‌قادار قيصالتيلير وبناءً عليه اهتزازات عددی نه قادار تسريع ايديلير ايسه اونسبتده تيزلشير .

(شكل ٣)

اصوات محسوسه‌نك حدودی — قولاغمزك دويه بيلديكی اك پست واك تيز صوتلرك مجموعنه (اصوات محسوسه) دينلمشدر . (اصوات محسوسه) نك پستلك وتيزلكجه حدودی عجبا نه‌لره قادار واريز ؟ (ده‌سپره‌چ) طرفندن بوخصوصده اجرا ايديلن صوك تجربه‌لردن آكلاشيلديغنه كوره قولاغمزله دويه‌بيلديكمز اك پست صوتلر ثانيه‌ده (٣٢) بسيط اهتزازدن [١] ، واك تيز صوتلرده ينه ثانيه‌ده (٧٣٧٠٠) بسيط اهتزازدن حصوله كلمكده‌در .

---

[١] انكلتره وَ آلمانيا نظريه‌جيلری ، تلك بر طرفه كيدوب كلمه‌سی مجموعنه اطلاق ايديلن (تام اهتزاز) ی « بر » اهتزاز اعتبار ايتدكلری حالده فرانسزلر بالعكس (تام اهتزاز) ی « ايكی » اهتزاز اوله‌رق صايارلر ؛ شوحالده برنجيلره كوره (اصوات محسوسه) نك اك پستی (١٦) ، وَ اك تيزی (٣٦٨٥٠) « تام اهتزاز » دن متحصل عد اولنور . بز بو اثرمزده فرانسزلرك مسلكنی تعقيب ايدرك عدد اهتزازلری هپ (بسيط) اعتباريله كوستردك .

اتحاف

تورك موسيقيسی نظرياتندن باحث اولەرق لسانمزدە برنجی دفعە يازيلان بو اثری موقع انتشارە چيقاررکن ملی موسيقيمزك مستند اولديغی نظری قاعدەلر حقندە مؤلف عاجزە ايلك فكرلری ويرمش اولان خواجۀ ادراك و عرفانم سابقا (يكی قپو) مولويخانەسی شيخی مرحوم (جلال الدين) افنديڭ مقدس خاطرەسنی لسان حرمتلە تعزيز و تبجيل ايتمكی وجدانی بر وظيفە عد ايلرم .

كچن سنەدن اعتباراً (دارالالحان) دە دخی تدريس ايدلمكدە بولنان (تورك موسيقيسی نظرياتی)، ايكی سنە مقدم مرحوم مشار اليهڭ حفيدی و درگاه شريفڭ پوست نشين لاحقی (عبدالباقی) افندی حضرتلرينڭ مخدومی غوثی افندی يە اوقوتلمق اوزرە تأليف و بو مناسبتلە (رسالۀ غوثيە) توسيم قلنمش ايدی .

بناءً عليە، اصل اسمی (غوثيە) اولان بو كتابمی - جدمكرملرندن ايتديكم بی پايان استفادەلرمڭ وجيبۀ شكرانی ايفا ايچون - حفيد نجيبلری تلميذ گزينم غوثی افندی يە اتحاف ايديورم .

بكلربكی ۹ تشرين اول ۱۳۴۰

رؤف يكتا

مقدمه‌دن اول برقاچ سوز

توركیه‌ده بو كونه قادار (موسیقی نظریاتی) نامی آلتنده متعدد كتابلر نشر اولنمش ایسه‌ده بونلرك برقسمی غرب موسیقیسی نظریاتندن باحث اجنبی اثرلردن ترجمه ایدیله‌رك تورك موسیقیسیله بالطبع هیچ مناسبتی بولنمیان قواعدی عیناً احتوا ایتمكده ، برقسمی ده ربع عصردن بری غزته‌لرده و رسائل موقوته‌ده نشر ایتدیكم مقاله‌لرك اوته‌سندن بریسندن اقتباس اولنه‌رق برآره‌یه كتیریلن و موسیقیمزك كندیسنه مخصوص نظریه‌سی حقنده قارئلره – ولوكه مختصر اولسون – برفكر دخی ویره‌مه‌ین ناقص و متفرق برطاقم معلوماتی مشتمل بولنمقده‌در .

بلا تردد ادعا ایدیله‌بیلیركه حقیقی تورك موسیقیسنك دقیق نغمه‌لرینی ، روح پرور مقاملرینی ، متنوع و منتظم ایقاعلرینی ، و بو اوچ عنصر اساسینك استناد ایتدیكی و یكدیكریله برلشمه‌سنك تابع بولندیغی قاعده‌لری تماميله علمی و عصری اصوللره توفیقاً ایضاح ایدن الده بر كتابمز موجود دكلدر .

فن و علم شعبه‌لرینك هر برینه دائر جداً قیمتدار اثرلرله مزین بولنان ملی كتبخانه‌مزك (موسیقی) كبی مدنی احتیاجاتك اك برنجیلرندن اولان عالی بر علمه ، و بالخاصه بو علمك (تورك موسیقیسی) عنوانی تحتنده‌كی مستقل و ممتاز بر مبحثنه متعلق نظری و عملی معلوماتی جامع كوچوك بر اثره بیله مالك بولنمامسی بزم ایچون نه‌قادار موجب تأسف بر محرومیت اولدیغی شبهه‌سزدر .

شرقده و غربده یتیشن موسیقی علماسنك اك اسكی و اك یكی مؤلفاتی اوزرنده یاپلمش اوزون تتبعلرك محصولی اولان بو اثر ناچیزك تحریر و نشرنده‌كی مقصد ، ملی كتبخانه‌مزك ایشته بو مهم بوشلغنی علی قدر الامكان دولدیرمقدن ، و بو وسیله ایله سوكیلی ملتمك صنایع نفیسه ساحه‌سنده‌كی مستثنی قابلیتنی و بدیعی دهاسنی اك زیاده تمثیل ایدن سامعه نواز موسیقیسنك یار و اغیار نظرنده حقیقی وجهله آكلاشلماسنه عاجزانه خدمت ایده‌بیلمكدن عبارتدر . صحائف آتیه ایله استحصال مقصده موفق اوله‌بیلیر ایسه‌م شمدی‌یه قادار بو اوغورده اختیار ایتدیكم مادی و معنوی فداكارلقلرك مكافاتنی كورمش اولورم‌كه بویله بر مظهریت ، بنجه مكافاتلرك اك قیمتداریدر . . .

ر . ی .

تورك موسیقیسی نظریاتی

مقدمه

موسیقی بر لساندر

نه‌وت ! موسیقی ، اول امرده بر لساندر ؛ هم‌ده اك مكمل لسانلردن زیاده تصویر و احساس قدرتنی حائز بر لساندر . كرچه تصویری مطلوب اولان موضوعی تعیین ایده‌بیلمه‌سی اعتباریله موسیقی ، اك ابتدائی لهجه‌لردن بیله داها مبهم و داها غیر معین وسائطله مجهز بولنمقده‌در ؛ آنجق بوكا مقابل ، افاده قابلیتنده اویله بر شدته ، هیجان احساسنده او درجه بر اقتداره مالكدركه تكلم اولنان لسانلردن هیچ بری بو بابده موسیقی ایله رقابت ایده‌مز .

لسانلر ایله موسیقی آره‌سنده برچوق جهتلردن مشابهت و مناسبت واردر . فی الحقیقه بتون لسانلر كبی « لسان الحان » اولان « موسیقی » نك‌ده متنوع تكلم طرزلری بولندیغنی كوریيورز ؛ قبا و عوامه مخصوص بر موسیقی اولدیغی كبی خواص‌ده كندیلرینه مخصوص یوكسك و عالمانه بر موسیقی ایله علاقه‌دار اولمقده‌در . كذلك موسیقی لسانك املا قاعده‌لری ، اشتقاق اصوللری ، صرف و نحو قاعده‌لری اولدیغندن بو لسانده‌ده آز چوق بر مكمليتله تكلم و ینه آز چوق دوغریلقله تحریر اولنه‌بیلیر .

موسیقی لسانك تحصیلی دیكر لسانلر ككنه پك زیاده بكزر : كوچوك یاشندن اعتباراً موسیقی اوكرنمكه باشلایانلر بونی قولایلقله الده ایتدكاری حالده یاشلری ایلریله‌دكدن صوكره بو فنه انتساب ایدنلر چوق مشكلاته تصادف ایدرلر و نهایت حقیله برشی اوكرنه‌میه‌رك اكثریا تحصیللرینی یاری یولده براقیرلر . بوتون لسانلر كبی (موسیقی) ده یا « عملی » و یا « نظری » اوله‌رق تعلم ایدیلیر .

(موسیقی) نك ثروت و تنوع جهتیله پك عالی درجه‌یی حائز خصوصی ادبیاتی موجوددر . ادبیاتده « ادیب » ك موقعی نه ایسه موسیقیده دخی « بسته‌كار » عینی موقعی اشغال ایدر . خواننده و سازنده‌لكده مهارتك اك یوكسك مرتبه‌سنه ارتقا ایدن « موسیقارلر » ایسه (Virtuoses) ، شعر انشادنده

ماهر « ناشدلر » کبی بسته‌کارلرك حسیاتنه ترجمان اولان صنعتکارلردر . بونلردن ناشدلرك النده « کلمه‌لر » و موسیقارلرك النده « نغمه‌لر » بولنمقده ایسه‌ده مقصدلری یکدیکرینك عینیدرکه اوده سامعده « بدیعی هیجان حصوله کتیرمك » ویا هیچ اولمازسه « علاقه‌سنی تحریك اده‌جك روحی برحالت احضار ایتمك » در . بونك ایچوندرکه بعض مؤلفلر موسیقی‌یه « حیاتك بتون احتساساتی آهنکدار برافاده ایله ترنم ایدن شامل وعمومی برلسان » نظریله باقارلر .

(موسیقی) ایله (لسانلر) بیننده‌کی دیکر بر مشابهت ده (موسیقی) نك طبق لسانلرکبی ـ مدنیتك ترقیاتی تعقیب ومختلف دورلرك وهر مملکتك احتیاجلرینه توافق ایده‌رك ـ لاینقطع ومع مافیه آغیر ومنطقی برتکامله تبعاً تحول ایتمه‌سیدر .

§

موسیقی برصناعتدر

(موسیقی) ، عینی‌زمانده هم بر صناعت (Art) ، هم‌ده بر علم (Science) در. واقعا (موسیقی) ، اساساً بر (صناعت) در ؛ وشبهه‌سز صناعتلرك اك دقیقی ، اك غیر مادیسی والك قرارسزیدر .

« معمار » ك الی آلتنده جسیم طاش پارچه‌لری بولنور ، و آنلرك ترتیب وتنظیمی فکرینی اشغال ایدر . « رسام » . موشامباسی اوزرینه غیرمحدود بر زمان ایچون باقی قاله‌جق رنکلری تثبیت ایدر . « شاعر » ، وجوده کتیره‌جکی اثرك ترکیبنه داخل اوله‌جق ابتدائی موادی اولجه حاضرلانمش بر حالده کندی لسانینك کلمه‌لری آره‌سنده بولور . حال بوکه ـ اسلافك مشهور برتشبیهی وجهله ـ مشغله‌سی « هوایه دوکوم باغلامق » دن فرقلی اولمیان « موسیقی شناس » واسع بربوشلق ایچنده چالیشمغه مجبوریتنده‌در ؛ سانحه‌سنه‌وقت‌وقت‌ورودایتمکله‌برابر‌رودیله افتراقی آره‌سنده چوق زمان کچمه‌ین نغمه‌شکللری ...ایشته بر (موسیقی شناس) ك یکانه‌سرمایه‌سی بونلردن عبارتدر ؛ وموسیقی شناس یالکز بو سرمایه‌سیله‌درکه سامعه‌یی تلذیذ ، فکری متحسس ، بعضاده روحی متهیج ایتمك ایچون چالیشه‌جقدر .

مع مافیه دیکر برنقطهٔ نظردن باقیلیرسه (موسیقی) ایله (شعر) آره‌سنده مشابهت بولنه‌بیلیر ؛ زیرا شاعر ناصل‌که (کلمه‌لر) ایله اشتغال ایدرسه موسیقی شناس‌ده (نغمه‌لر) ایله مشغول اولور ؛ شاعرکبی موسیقی شناس‌ده (وزن) و (آهنك) قانونلرینه شدتله تابعدر وینه شاعر کبی سامعه واسطه‌سیله فکره ، قلبه ، روحه تأثیر اجرا ایده‌بیلمك لزومنی حس ایدر .

بعض مؤلفلر دخی (موسیقی) ایله (معماری) بیننده مشابهت بولورلر . بر موسیقی اثرینك مختلف اقسامی آره‌سنده‌کی تناسبك موسیقیده نه‌درجه اهمیتی حائز اولدیغنی تقدیر ایدنلر نزدنده ـ ولوکه اواثر کوچوك بر « شرقی » اولسون ـ موسیقی ایله معمارینك بربرینه تشبیهی داها مصیب عداولنور .

غرب مشاهیرندن برذات موسیقی حقنده (نغماتك معماریسی) تعبیرینی قوللانمشدرکه چوق دوغری برتشبیهدر ؛ مثلا (سلیمانیه) جامع شریفی ویاخود (آیاصوفیه) جوارنده‌کی (اوچنجی سلطان احمد) ك چشمه‌سی معماری آهنکنك بررشاه اثری اولدقلری کبی (عطری) نك (نوا) ، و(دده افندی) نك(فرحفرا) کارلری‌ده نغمه‌لرك معماریسی اولان موسیقینك محتشم وطنان برر آبده‌لریدر .

§

موسیقی بر علمدر

بر صناعت ، اول امرده عملی اوله‌رق وجوده کلدکدن صوکره او صناعتك مستند اولدیغی قانونلری بولمق ایچون اربابی طرفندن تتبعات اجرا وبو تتبعلر نتیجه‌سنده علمی‌قسمی تدوین ایدیلیر . (صناعت علمسز اولماز) سوزی‌ایشته بوحقیقتی افاده ایدر . موسیقیده دخی بویله اولمشدر : اولا ، (موسیقی صناعتی) دوغمش ـ (موسیقی علمی) ایسه مؤخراً اوصنعتدن استخراج ایدلمشدر .

قدمانك موسیقی‌یی (علوم ریاضیه) اقسامندن عدایتمه‌لری بوکونکی فکرلرده‌ده توافق ایدر ؛ چونکه بوتون تدقیقات وتحلیلاتك نتیجه‌سی کوستریورکه بر موسیقی اثرینك میدانه کلمه‌سنده مدخلدار بولنان عناصر وعوامل ایله بونلرك حکمت وجودینك ایضاحی آنجق رقملر واسطه‌سیله ممکن اوله‌بیلمکده‌در .

بوعناصر وعوامله شویله برنظر عطف ایدرسه‌ك آ کلارزکه (ایقاع Rythme) دینیلن موسیقی وزنی ، کرك اك بسیط شکلنه افراغ ایدلسون وکرك اك قاریشیق اوضاعده مرتب بولنسون ، واحد قیاسی اعتبار ایدیلن « زمان » ك مساوی وغیر مساوی ومع هذا دائما « متناسب » قسملره آیرلماسندن بشقه برشی دکلدر .

نغمه‌لرده (تیزلك Hauteur) دینیلن کیفیت ، تحریك ایدیلن بر جسم متصوتك معین برزمانده حصوله کتیردیکی اهتزازات عددینك «چوقلغندن» ایلری کلمکده‌در .

نغمه‌نك قوتلی وجهیر اولماسنه اطلاق ایدیلن (جهارت) ك Intensité سببی ، عینی اهتزازاتك « وسعتندن » وهوای محیطی شدتله حرکته کتیرمه‌سندن نشأت ایتمکده‌در . (طنت Timbre) ، نغمه‌یی چیقاران موسیقی آلتنك صورت تشکل واعمالیله چیقاردیغی نغمه‌یه رفاقت ایدن (اصوات آهنکیه) دن [۱]حاصل اولمقده‌در .

یکدیکرینی متعاقباً قولاغمزه واصل اولان ایکی مختلف نغمه‌نك آره‌سنده ملایمت بولمقلغمزك سببی دخی اونغمه‌لری چیقاران تللرك طوللری ویا عینی نغمه‌لرك عدد اهتزازلری بیننده « عددی نسبتلر » ك اك معتبر و مقبوللری بولنماسندن عبارتدر .

موسیقی صناعتنك هربحثی، نهایت رقملرله کوسترله‌سی قابل برشکله افراغ اولنه‌بیلدیکی کبی (مبحث صوت) ایله ریاضی علملرك ثابت قانونلری یاردمیله دخی بتون موسیقی حادثه‌لرینك تحلیل وایضاحی ممکن اولمقده‌در .

شوایضاحاتدن آکلاشیلمشدرکه (موسیقی) ، هم برلسان ، هم بر صناعت ، هم ده برعلمدر؛ ایجابنه کوره موسیقی‌یه عائد بالجمله مسئله‌لر، موسیقینك بواوچ صفحه‌سی نظراعتباره آلنه‌رق محاکمه ایدیلیرسه حقیقت حال داها قولای تظاهرایتمش اولور .

(موسیقی) نك بر (لسان) اولماسی ، انسانلره جناب حقك بر موهبه‌سی بولنماسی اعتباریله‌در ؛ زیرا « تغنی » ، انسانلر ایچون« سوز » ویا ساده‌جه « ندا » و « باغرمه » قادارطبیعی برشیدر. حتی ایلك انسانلر نزدنده‌یالکزندا ویا باغیروب چاغیرمه صورتیله افادهٔ مرام ایتمه‌نك ، « تهجی » طریقیله تکلمدن اول باشلادیغی ظن ایدلمکده‌در .

فکر بشرك محصولی اولماسی اعتباریله (موسیقی) بر (صناعت) در . فکر بشر ، طبیعتك حاضرلادیغی شیلری دائما برقات داها کوزللشدیرمك ، شاعرانه برشکله افراغ ایتمك ، غایهٔ خیاله یاقلاشدیرمق ایسته‌دیکی جهتله موسیقی‌ده فکر بشرك بو خصوصده‌کی تمایلاتنه تبعاً ومتمادیاً ترقی یولنده ایلریله‌مش وبوکونکی حالنه واصل اولمشدر .

[۱] اهتزاز ایتدیریلن بر تلك بوتون اوزونلغنجه چیقاردیغی صوت اصلیدن ماعدا عینی تلك اعداد طبیعیه دیره‌سیله نصفی ، اوچده بری ، دردده بری ... کبی اقسامی ده برلکده اهتزاز ایتدیکی و بوحادثه نك تللردن باشقه دیکر اجسام متصوته ده دخی وقوعه کلدیکی بالتجربه آکلاشلمسنه بناءً صوت اصلی‌یه رفاقت ایدن بوصوتلره اصوات آهنکیه (Sons harmoniques) تسمیه اولنمشدر . بواصواته دائر ایلریده مفصل معلومات ویره‌جکز .

(صناعت) نه‌قدر فیاض وواسع برساحه‌ایسه (علم) ده اوقدر جاذبه‌سزوروحسز برزمین محدود اولدیغندن موسیقینك (علم) اولان قسمی برطاقم رقملر ، دستورلر ایله مالامالدر. مع هذا بخار ماکنه‌لرنده موازنه‌یی تأسیس وادامه‌یه خدمت ایدن رقاصلر ، امنیت آلتلری کبی بوارقام ودساتیرده موسیقی‌یه حاکم اولان طبیعی قانونلرك خللدن محافظه‌سنی تأمین ایدرلر .

خلاصهٔ کلام (موسیقی) ، اولا بر(لسان) حالنده ایکن آندن (صناعت) دوغمش ومتعاقباً (علم) میدانه کله‌رك برطرفدن (صناعت) ی ایضاح وتأیید ایتمکله برابر دیکر طرفدن آکا ترقی یولنی کوسترمش وبعض کره دخی صناعتك تهلکه‌لی وچیقماز یوللره صاپماسنه مانع اولمشدر .

عصرمزده علی‌الاطلاق (موسیقی) یه نه‌نظرله باقیلدیغنی اجمالاً ایضاح ایدن و حاوی اولدیغی فکر ومطالعه‌لر ، آلمان حکمت شناسلرندن (هلمهولج) ك (موسیقینك نظریهٔ فیزیولوژیه‌سی) عنوانلی اثریله فرانسز عالملرندن (لاوینیاق) ك (تربیهٔ موسیقیه) نامنده‌کی کتابندن اقتباس ایدلمش بولنان بومقدمه‌دن صوکره بروجه آتی اصل مقصده شروع ایدیورز .

مدخل

برنجی مبحث

(موسیقی) نك تعریفی ، نظریه‌سنك تدوینی ، مبادیسی ، غایتی .

(موسیقی)نك تعریفی — اسکی تورك موسیقی نظریه‌جیلری (علم موسیقی)یی مختلف صورتده تعریف ایتمشلردر . بوتعریفلرك الك مشهوری (ابن سینا) نك (کتاب الشفا) نامنده‌کی اثرنده مندرج وترجمه‌سی آتیده محرر تعریفدرکه مشارالیهدن صوکره کلن برچوق شرق مؤلفلری طرفندن قبول و عیناً اثرلرینه نقل ایدلمشدر :

(موسیقی ، برعلم ریاضیدرکه بوعلمده نغماتك نه‌وجهله ترکیب وتألیف ایدیلیرسه طبیعت انسانیه‌نك اونغمه‌لردن تلذذ ویاتنفر ایده‌جکندن ، و«لحن»ك Mélodie نه‌صورتله تألیف ایدیله‌جکی بیلنمك ایچون نغمه‌لر آره‌سنه کیرن « زمانلر »ك احوالندن بحث اولنور.)

شو تعریفه نظراً شرق مؤلفلری (علم موسیقی)یی اساساً ایکی قسمه آییرمشلردر؛ برنجی قسمده ، موسیقی نغمه‌لرینك باشلی باشنه احوالندن ، بو نغمه‌لرك سمعه ملایم کلمك اوزره نه صورتله برآره‌یه کتیریله‌بیله‌جکندن بحث اولنمشدرکه بوکا (علم تألیف Composition) ؛ ایکنجی قسمده ، نغمه‌لرك آره‌سنه کیرن زمانلرك احوالندن یعنی هرنغمه‌نك اوزونلق وقیصه‌لق اعتباریله حائز اوله‌جغی مقداردن بحث اولنمشدرکه بوکاده (علم ایقاع Rhythmopée) ناملری ویرلمشدر .

متأخر ومعاصر مؤلفلرمزك اثرلرنده‌کی تعریفلر ایسه یکدیکرندن پك آز فرقلی عباره‌لرله یازلمش وموسیقی علمنی همانده (ابن سینا) کبی تعریف ایتمکده بولنمش اولدقلرندن بورایه نقللرینه لزوم کورولمه‌مشدر .

غرب مؤلفلرینه مراجعت ایدرایسه‌ك هرمؤلفك (موسیقی) یی کندی نقطهٔ نظرینه کوره تعریف ایتدیکنه شاهد اولورز. باشلرنده فرانسز حکیم مشهوری (ژان ژاق روصو) اوله‌رق اوروپا موسیقی شناسلرندن برقسمی (موسیقی) یی : (نغماتی قولاغه لطیف برتأثیر حاصل ایده‌جك صورتده ترکیب ایتمکدن بحث ایدر بر صناعتدر) عباره‌سیله تعریف ایتمشلردر .

حال بوکه بعض مؤلفلر موسیقینك (متنافرات Dissonances) دینیلن

نغمات غیرملایمه واسطه‌سیله سامعینده نفرت ، دهشت ، استکراه . . . کبی ناخوش دویغولر اویاندیرمغه مقتدر اولدیغی وبو تعریف اقتضاسنجه موسیقینك الك زیاده شایان حیرت و سائط تأثیریه‌سندن اولان برقسم نغمه‌لرك موسیقیدن معدود اولمامسی لازم‌کله‌جکنی دوشونه‌رك (ژان ژاق روصو) نك تعریفنه بحق اعتراض ایتمشلردر .

آلمانیانك الك بیوك حکماسندن (قانت) ، موسیقی‌یی : (نغمات واسطه‌سیله برطاقم لطیف حسلری افاده ایتمکی اوگره‌تن بر صناعتدر) طرزنده تعریف ایتمش ایسه‌ده موسیقی ، هرزمان لطیف حسلری افاده ایتمدیکندن بو تعریف دخی حسن قبوله مظهر اوله‌مامشدر.

غرب مؤلفلرینك اثرلرنده (موسیقی)نك داها بشقه درلو تعریفلری واردر ؛ بونکله برابر بوتعریفلرك ایچندن الك زیاده مقبول اولانی شواوچ تعریفدرکه صاحبلرینك اسملرینی علاوه ایدرك بروجه زیر ترجمه ونقل ایدییورز :

١ — موسیقی ، قوهٔ ناطقه‌نك تمامیله افاده‌یه مقتدر اوله‌مدیغی بعض فکرلری ، دویغولری نغماتك تعاقب وترکبی واسطه‌سیله افاده ایتمك ایچون انسانلره موهبهٔ فطرت اولان برلساندر . (ژ . دورتیغ — J. d'Ortigue)

٢ — موسیقی ، قوهٔ ناطقه‌نك قدرتلی بر معاونی مقامنده اوله‌رق ذکی وبرفطرت ممتازه ایله متخلق بولنان انسانلری نغمات ایله حصه‌دار تأثر ایتمك صناعتیدر . (برلیو — Berlioz)

٣ — موسیقی ، نغمه‌لرك امتزاج وترکباتی واسطه‌سیله تأثیر بخش اولمق صناعتیدر . (فه‌تیس — Fétis)

(موسیقی)یی تعریف خصوصنده شرق وغرب مؤلفلری آره‌سنده‌کی نقطهٔ نظر فرقنك نه‌دن عبارت بولندیغی بالاده مندرج تفصیلاتدن آکلاشلمشدر ظننده‌یز . شرقلیلر جه‌منحصراً «نغمات ملایمه» موسیقیدن معدود اولدیغی حالده غربلیلر «نغمات متنافره»یی دخی موسیقی حدودی خارجنه چیقارمه‌مشلردر . حتی (علم آهنك)دن باحث کتابلرده (آهنك متنافر — Harmonie dissonante) سرلوحه‌لی بر قسم مخصوص واردرکه اوراده عریض وعمیق « متنافر نغمه‌لر»ك اصول ترکیب وتمزیجندن بحث اولنور . بوکا سبب ایسه غربده موسیقینك تیاترویه تطبیق ایجاباتندن اوله‌رق مختلف حسیات بشریه‌نك موسیقی ایله تصویرینه چالیشلمقده اولماسیدر ؛ مثلا برحس عاشقانه ویا برفکر نیاز مندانه‌یی افاده ایدن لطیف ، روح نواز نغمه‌لرله برفاجعه‌نك الك

مدهش بريری شبهه‌سز تصوير اولنه‌ماز . بويله يرلرده غرب بسته‌كارلری بالضروره « متنافر نغمه‌لر » استعمال ايتمكده‌درلر . بزده‌دخی بويولده اثرلر بسته‌لنه‌جك اولور ايسه شرق بسته‌كارلرينك‌ده عينی نغمه‌لری قوللانه‌جقلری طبيعيدر .

(موسيقی)نك نظرياتی – (موسيقی) صناعتنك نظرياتی ابتدا نه‌صورتله تثبيت ايديله‌رك بر (علم) حالنده جمع وتدوين ايدلمشدر ؟...

بوسؤالك جوابنی ويرمك ايچون بعض مؤلفلر درلو درلو فرضيه‌لر سرد ايتمشلردر. حقايق احوال ايله هيچ برمناسبتی اولميان بوفرضيه‌لره كوره موسيقی نظرياتی برطاقم حكما وریاضيون طرفندن كندی حجرهٔ مساعيلرنده دوشونلمش وتنظيم ايدلمش دساتير وقواعددن باشقه برشی دكل ايمش ! بوفرضيه‌لرك دوغريلغی تسليم ايديله‌جك اولسه، انسانلرك موسيقی نظريه‌جيلری طرفندن تعيين وترتيب ايديلن نغمه‌لره سازلرينی وسسلرينی اويديره‌رق صنعی وغيرطبيعی براصول ترنم وتغنی احداث ايتدكلرينه اينانمق لازم كليركه نفس الامره كلياً غير مطابق بر فرضيه‌در . مثلا (حجاز) مقامنك، موسيقی نظرياتی تدوين ايدلمه‌دن چوق زمان اول ممالك شرقيه‌ده معلوم ومتداول اولديغنه شبهه يوقدر ؛ اوحالده نظريه‌جيلرك وظيفه‌سی، بو مقامك تركيبنه داخل اولان نغمه‌لر آره‌سنده‌كی نسبتلری اولچوب بولمق ، طرز تلحينده موسيقی عمليه‌جيلری طرفندن رعايت ايديلن قواعدی ضبط و ربط آلتنه آلمقدن باشقه برشی اوله‌ميه‌جغی دركاردر .

ذاتاً (خواجه عبدالقادر مراغی) مرحوم (جامع الالحان) اسملی كتابنه درج ايتديكی فقرهٔ مخصوصه ايله بالاده‌كی سؤاله غايت منطقی وقناعت بخش برجواب ويرمشدر.

مشاراليهك بياناتندن مستفاد اولديغنه كوره هر صناعتك عملياتی نظرياتنه تقدم ايتديكی كبی موسيقينك نظرياتی دخی عملياتندن استخراج ايدلمشدر ؛ كرك آلات موسيقيه وكرك صوت انسانی ايله اجرا ايديلن الحان لطيفه‌يی حكمای سالفه تدقيق وتحليل ايتمشلر ، بو تحليلات نتيجه‌سنده نغمه‌لر بيننده موجود وجاری اولان عددی نسبتلر وطبيعی قانونلر بربر كشف ايدلمش ، ونهايت بونسبت وقانونلرك برآره‌يه كتيرلمه‌سندن دخی (موسيقی نظرياتی) ميدانه كلمشدر .

باشقه علملرك صورت تدوينی‌ده عينی طرزده وقوعه كلمشدر ؛ مثلا (شعر) ديديكمز كلام موزونك نظرياتی حكمنده اولان (علم عروض) ، شاعرلرك سوق طبيعتله سويله‌دكلری موزون سوزلردن چيقارلمشدر . ديمك‌كه اولا (شعر)سويله‌ينلر ظهور ايتمش ، مؤخراً بعض مدققلر بومنظوم وموزون سوزلرده برآهنك بولنديغنی

كوره‌رك بونك اسبابنی تحری ايتمشلر ؛ اووقت شعرده حس ايتدكلری آهنك وانسجامك كلمه‌لرده‌كی حركات وسكناتك مطرد ومنتظم برصورتده تواليسندن ايلری كلديكنی آكلايه‌رق (علم عروض) ی تدوين ايتمشلردر .

(موسيقی)نك موضوعی — هرعلمك موضوعی اولديغی كبی (موسيقی)نك موضوعی‌ده (نغمات)در . زيرا بوعلمده (نغمه‌لر)ك احوالندن و تأليف الحان ايچون بونغمه‌لر آره‌سنده وجودی الزم اولان منتظم ومقبول عددی نسبتلرك نغمه‌لره نه وجهله اقتران ايده‌جكندن بحث اولنور .

(موسيقی)نك مبادیسی -- (علم موسيقی) نك مبادیسنه كلنجه ، بو مبادی قسماً (علم حكمت طبيعيه)يه ، قسماً (علم حساب)ه تعلق ايدر. (صوت)ك تعريفی ايله صورت حصولنی وسامعه‌يه وصولنك سببنی، تيزلك وپستلكك نه‌دن ايلری كلديكنی بيان وايضاح ايدن مباحث، موسيقی علمنك (مبادیٔ حكميه)سنی ، وآتيا كوره‌جكمز وجهله هر ايكی نغمه آره‌سنده بولنان عددی نسبتلرك احوالندن بحث ايدن قسم دخی بوعلمك (مبادیٔ رياضيه)سنی تشكيل ايدر وبومبادی‌يی آكلايه بيلمك ايچون براز (حكمت طبيعيه)نك (صوت) بحثنه، برازده (علم حساب)ه آشنا اولمق لازمدر .

(مبادیٔ موسيقی)نك قسماً (علم هندسه) ايله‌ده مناسبتی واردر ؛ مثلا (تيزلك وپستلك اعتباريله نغمه‌لرك بربرندن فرقلی اولمه‌سی ، اونغمه‌لری چيقاران تللرك اوزونلغی، قيصه‌لغی نتيجه‌سيدر) ديديكمز وقت « مقدار »دن بحث ايتمش اولورزكه (هندسه)نك موضوعی دخی « مقدار »در .

(موسيقی) نك غايتی - (علم موسيقی)نك غايتی ، نظری اوله‌رق اكتساب ايديلن معلوماتی موقع تطبيقه قويه‌رق بعضاً لطيف ونشئه‌لی ، بعضاً حزين ومؤثر، بعضاً ده مختلف حسيات بشريه‌يی تصوير ايدن الحان ايله سامعه‌يی تلذيذ، فكری متحسس، روحی متهيج قيلمقدن عبارتدركه اليوم مدنی احتياجلرك مهملری صره‌سنه كچمشدر.

(سؤاللر)

تورك نظريه‌جيلری (علم موسيقی)يی ناصل تعريف ايتمشلردر ؟ - بوتعريفلره كوره (موسيقی) علمی اساساً قاچ قسمه آيريلير ؟ وَ بو قسملرك اسملری نه در ؟ - مختلف غرب مؤلفلری (موسيقی) يی نه‌يولده تعريف ايتمشلردر ؟ - (موسيقی)يی تعريف خصوصنده شرق وَ غرب مؤلفلری آره‌سنده‌كی نقطهٔ نظر فرقی نه دن عبارتدر ؟ - (موسيقی نظرياتی) ناصل تدوين ايدلمشدر ؟ - باشقه علملر وَ مثلا (عروض) علمی ده بويله‌می وجوده كلمشدر ؟ - (موسيقی)نك موضوعی نه در ؟ - (موسيقی) نك مبادیسی هانكی علملرله علاقه‌دار در ؟ - (موسيقی)نك غايتی نه‌در ؟

ایکنجی مبحث

(موسیقی)نك مبادیٔ حکمیه‌سی

(علم موسیقی) نك مبادیسی قسماً (علم حکمت طبیعیه)نك (صوت) بحثیله علاقه‌دار اولدیغنی یوقاریده سویله‌مش ایدك . بناءً علیه (صوت) بحثنك ، موسیقی علمنك « مبادیٔ حکمیه‌سنی تشکیل ایدن و بر موسیقی شناس ایچون بیلنمه‌سی لازم اولان قسملرینی بومبحثده خلاصةً نظر تتبعدن کچیره‌جکز .

« عضو سمع » اولان قولاغك داخلی قسمنده منحصراً احتساسات صوتیه‌دن متأثر و دماغه یالکز بو احتساساتی نقل وایصال استعدادینی حائز برسیکیر واردرکه بوکا طبیبلر (عصب سمعی Nerf acoustique) دیرلر ؛ ایشته بو « عصب سمعی » واسطه‌سیله قولاغمزك حس ایتدیکی هرحادثه‌یه علی الاطلاق « صوت » ، وکندیسندن «صوت» چیقان ویا چیقماسی ممکن بولنان هرجسمه‌ده (جسم متصوت) ناملری ویریلور.

(علم حکمت طبیعیه) نك « صوتلری » ی تدقیق ایدن و صوتلرك نه کبی قانونلره کوره حصوله کلدیکندن و نه‌صورتله انتشار ایتدیکندن بحث ایدن قسمنه (مبحث صوت Acoustique) تسمیه اولنور .

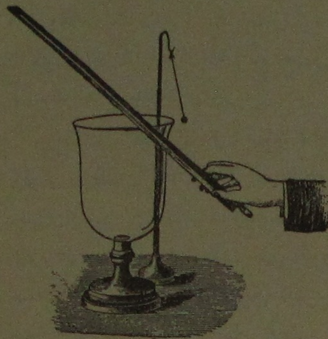
علی العموم صوتلر ، (صوت موسیقی) و (غمغمه) اسملری آلتنده ایکی صنفه آیریلیر . (صوت موسیقی) ، الحان شناسلرجه قیمت موسیقیه‌سی تقدیر وتعیین اولنه‌بیله‌جك قادار امتداد ایدن صوت در .

(غمغمه) ایسه بالعکس ایشیدنلر اوزرنده آزچوق مبهم برتأثیر حصوله کتیرن وموسیقیده مستعمل نغمات آره‌سنده کندیلرینه بر موقع ویریله‌مین « کورولتی » نوعندن برطاقم صوتلردر. بونلرك برقسمی مثلا برطوپك آتمه‌سندن چیقان سس کبی عنف و شدتله حصوله کلن ناکهانی کورولتیلردر ؛ دیکر قسمی‌ده مثلا کوك کورله‌مه‌سندن ویا دالغه‌لرك قیالره چارپمه‌سندن ایشیدیلن کورولتیلر کبی یکدیکریله اتحاد ایتمه‌ین آهنکسز وغیر منتظم سسلردن عبارتدر .

§

(صوت) ك صورت حصولی — (صوت) ، اجسام متصوته‌نك حرکت اهتزازیه‌سندن حاصل اولور . بر جسمدن (صوت) حاصل اولدیغی وقت اوجسمك

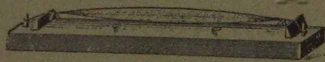
اجزای فردیه‌سی غایت سریع بر حرکت اهتزازیه ایله متحرك بولنور ؛ بوحرکت توقیف ایدیله‌جك اولور ایسه درحال (صوت) ده ایشیدلمز اولور .

(شکل ۱)

مثلا آیاقلی بر فانوسك (شکل ۱) کنارینه بر فیسکه اورور و یاخود بر کمان یایی سورتر ایسه‌ك فانوسك اهتزاز ایدرك بر (صوت) چیقاردیغنی دویارز ؛ لکن پارماغمزله فانوسه طوقونه‌رق تتره‌مه‌سنی توقیف ایدر ایسه‌ك (صوت)ك ده درحال کسیلدیکنی آکلارز. فانوسك اهتزاز ایتدیکنی باشقه تجربه‌لرله‌ده اثبات ممکندر ؛ مثلا فانوسك کنارینه کوچوك خفیف بر رقاص یاقلاشدیریلور ایسه بو رقاصك فانوسه تماس ایتدکجه شدتله دفع ایدلدیکی کوریلورکه بوحادثه‌دن ده فانوسك حالت اهتزازیه‌ده بولوندیغی ثابت اولور .

بر کمانك تلندن سس چیقمه‌سی ایچون او تل اورته‌سندن طوتیلوب بر طرفه چکلدکدن صوکره بردن بره براقیلیر ایسه تلك موازنت وضعیتنك هر ایکی طرفنه کیدوب کلمه صورتیله اجرا ایلدیکی حرکت اهتزازیه کوزله پك اعلی کوریله‌بیلیر . مع مافیه بونی دیکر بر صورتله دخی تجربه ایده‌بیلیرز . (شکل ۲) ده کورولدیکی وجهله ایکی اشیك آره‌سنه بر تل کره‌لم ؛ بو تلی موازنت وضعیتندن برطرفه چکه‌رك کندی حالنه ترك ایدر ایسه‌ك اورته یرندن قبارمش کبی بر حالده کورورزکه تلك بومنظره‌سی متوالیاً و سریعاً تتره‌مکده اولدیغنه دلیلدر :

(شکل ۲)

شایان دقتدرکه عینی تلك اوزرینه بر طاقم کوچوك کاغد پارچه‌لری آصلمش ایسه آنلرده تل ایله برابر شدتله تتره‌مکه باشلارلر ویاخود تلك اوزرندن بسبتون آشاغی دوشرلر ؛ آنجق تلك ایکی اوجی حرکت اهتزازیه‌دن محروم اولدیغندن اورالرده‌کی کاغد پارچه‌لری دوشمزلر .

مقدمه‌دن اول برقاچ سوز

تورکیه‌ده بوکونه قدار (موسیقی نظریاتی) نامی آلتنده متعدد کتابلر نشر اولنمش ایسه‌ده بونلرك برقسمی غرب موسیقیسی نظریاتندن باحث اجنبی اثرلردن ترجمه ایدیله‌رك تورك موسیقیسیله بالطبع هیچ مناسبتی بولنمیان قواعدی عیناً احتوا ایتمکده، برقسمی‌ده ربع عصردن بری غزته‌لرده ورسائل موقوته‌ده نشر ایتدیکم مقاله‌لرك اوته‌سندن بریسندن اقتباس اولنه‌رق برآره‌یه کتیریلن وموسیقیمزك کندیسنه مخصوص نظریه‌سی حقنده قارئلره - ولوکه مختصر اولسون - برفکر دخی ویره‌مه‌ین ناقص ومتفرق برطاقم معلوماتی مشتمل بولنمقده‌در .

بلا تردد ادعا ایدیله‌بیلیرکه حقیقی تورك موسیقیسنك دقیق نغمه‌لرینی ، روح پرور مقاملرینی ، متنوع ومنتظم ایقاعلرینی ، وبواوچ عنصر اساسینك استناد ایتدیکی و یکدیکریله برلشمه‌سنك تابع بولندیغی قاعده‌لری تمامیله علمی وعصری اصوللره توفیقاً ایضاح ایدن الده برکتابمز موجود دکلدر .

فن وعلم شعبه‌لرینك هربرینه دائر جداً قیمتدار اثرلرله مزین بولنان ملی کتبخانه‌مزك (موسیقی) کبی مدنی احتیاجاتك اك برنجیلرندن اولان عالی برعلمه ، وبالخاصه بوعلمك (تورك موسیقیسی) عنوانی تحتنده‌کی مستقل وممتاز برمبحثنه متعلق نظری وعملی معلوماتی جامع کوچوك براثره بیله مالك بولنمامسی بزم ایچون نه‌قادار موجب تأسف برمحرومیت اولدیغی شبهه‌سزدر .

شرقده‌وغربده یتیشن موسیقی علماسنك الك اسکی والك یکی مؤلفاتی اوزرنده یاپلمش اوزون تتبع‌لرك محصولی اولان بواثر ناچیزك تحریر ونشرنده‌کی مقصد ، ملی کتبخانه‌مزك ایشته بومهم بوشلغنی علی قدر الامکان دولدیرمقدن ، وبووسیله ایله‌سوکیلی ملتمك صنایع نفیسه‌ساحه‌سنده‌کی مستثنی قابلیتنی وبدیعی دهاسنی اك زیاده تمثیل ایدن سامعه نواز موسیقیسنك یار و اغیار نظرنده حقیقی وجهله آکلاشلماسنه عاجزانه خدمت ایده‌بیلمکدن عبارتدر . صحائف آتیه ایله استحصال مقصده موفق اوله‌بیلیر ایسه‌م شمدی‌یه‌قادار بواوغورده‌اختیار ایتدیکم مادی ومعنوی فداکارلقلرك مکافاتنی کورمش اولورم‌که بویله برمظهریت ، بنجه مکافاتلرك اك قیمتداریدر . . .

ر . ی .

تورك موسیقیسی نظریاتی

مقدمه

موسیقی بر لساندر

ئه‌وه‌ت ! موسیقی ، اول امرده برلساندر ؛ هم‌ده اك مکمل لسانلردن زیاده تصویر واحساس قدرتنی حائز برلساندر. کرچه‌تصویری مطلوب اولان موضوعی تعیین ایده‌بیلمه‌سی اعتباریله موسیقی ، اك ابتدائی لهجه‌لردن بیله‌داها مبهم وداها غیرمعین وسائطله مجهز بولنمقده‌در ؛ آنجق بوکا مقابل ، افاده قابلیتنده اویله برشدته ، هیجان احساسنده اودرجه براقتداره مالکدرکه تکلم اولنان لسانلردن هیچ بری بوبابده موسیقی ایله رقابت ایده‌مز .

لسانلر ایله موسیقی آره‌سنده برچوق جهتلردن مشابهت ومناسبت واردر . فی‌الحقیقه بتون لسانلر کبی « لسان الحان » اولان « موسیقی » نك‌ده متنوع تکلم طرزلری بولندیغنی کوریورز ؛ قبا وعوامه مخصوص برموسیقی اولدیغی کبی خواص‌ده کندیلرینه مخصوص یوکسك وعالمانه برموسیقی ایله علاقه‌دار اولمقده‌در . کذلك موسیقی لسانك املا قاعده‌لری ، اشتقاق اصوللری ، صرف ونحو قاعده‌لری اولدیغندن بولسان‌ده آز چوق برمکملیتله تکلم وینه آز چوق دوغریلقله تحریر اوله‌بیلیر .

موسیقی لسانك تحصیلی دیکر لسانلر ککنه پك‌زیاده بکزه‌ر : کوچوك یاشندن اعتباراً موسیقی‌اوکرنه‌که باشلایانلر بونی قولایلقله الده‌ایتدکاری حالده‌یاشلری ایلریله‌دکدن صوکره‌بوفنه انتساب ایدنلر چوق‌مشکلاته تصادف ایدرلر ونهایت حقیله برشی اوکرنه‌میه‌رك اکثریا تحصیللرینی یاری یولده براقیرلر . بوتون لسانلر کبی (موسیقی) ده یا « عملی » ویا « نظری » اوله‌رق تعلم ایدیلیر .

(موسیقی) نك ثروت وتنوع جهتیله پك عالی درجه‌یی حائز خصوصی ادبیاتی‌موجوددر . ادبیاتده « ادیب » ك‌موقعی نه‌ایسه موسیقیده دخی « بسته‌کار » عینی موقعی اشغال ایدر . خواننده و سازنده‌لکده مهارتك اك یوکسك مرتبه‌سنه ارتقا ایدن « موسیقارلر » ایسه (Virtuoses) ، شعر انشادنده

اتحاف

توركـ موسيقيسى نظرياتندن باحث اوله‌رق لسانمزده برنجى دفعه يازيلان بو اثرى موقع انتشاره چيقارركن ملى موسيقيمزكـ مستند اولديغى نظرى قاعده‌لر حقنده مؤلف عاجزه ايلكـ فكرلرى ويرمش اولان خواجهٔ ادراكـ و عرفانم سابقا (يكى قپو) مولويخانه‌سى شيخى مرحوم (جلال الدين) افنديڭ مقدس خاطره‌سنى لسان حرمتله تعزيز و تبجيل ايتمكى وجدانى بر وظيفه عد ايلرم .

كچن سنه‌دن اعتباراً (دار الالحان) ده دخى تدريس ايدلمكده بولنان (توركـ موسيقيسى نظرياتى) ، ايكى سنه مقدم مرحوم مشار اليهكـ حفيدى و دركاه شريفكـ پوست نشين لاحقى (عبد الباقى) افندى حضرتلرينڭ مخدومى غوثى افندى يه اوقوتلمق اوزره تأليف و بو مناسبتله (رسالهٔ غوثيه) توسيم قلنمش ايدى .

بناءً عليه ، اصل اسمى (غوثيه) اولان بو كتابى - جدمكرملرندن ايتديكم بى پايان استفاده‌لرمكـ وجيبهٔ شكرانى ايفا ايچون - حفيد نجيبلرى تلميذ كزينم غوثى افندى يه اتحاف ايدييورم .

بكلربكى ٩ تشرين اول ١٣٤٠

رؤف يكتا

